

TAAS KADRINA × EMAKEELEAUSAMBAST

Pärast 30. augustit, mil emakeeleausambast viimati pikemalt juttu tegime, on toimetusse saabunud kaks kaastööd, mis seni vaid ruumipuudusel oma järke oodanud. Nüüd neist põgusalt.

Richard TAMMIK pani kirja Kadrina Kadri ja Hulja Hugo kahekõne. Kõnelejad arvavad, et Kadrina sammastega on nagu Tudulinna kirikutega — ühest enam ei aidanud, ehitati kaks. Nüüd tundub Hugo ja Kadri arvates samasugune kraaklemine ähvardavat Kadrinatki, kus kadrinlased taastavad langenute sammast, aga rakverlased ja teisedki tahavad püstitada niinimetatud emakeeleausammast.

Samba ehitamise põhjendatusest arvavad kahekõnelejad, et üldiselt on lugu õige. Eesti kirjakeele algataja au jääb Stahlile. Kuid ei tohi unustada, et tema «Hand- und Hausbuch» I köide ilmus trükist juba enne Stahli Kadrinasse tulekut. Ajal, mil ta oli veel Järva-Madise pastor, Brocmanniga on asi veelgi kahtlasem. Kadrinas jõudis ta elada kaheksa aastat, kuid tema lauludest on nähtavasti Kadrinas kirjutatud vaid viimane. Mis aga puudutab teda, kui eestikeelse ilmaliku luule esimest kirjutajat, siis uuemad

uurimused on sellegi kahtluse alla seadnud.

Lõpuks leiavad Hugo ja Kadri, et võiks kõik kogutud rahad kokku panna ühe samba taastamiseks. Saaks rutem ja toredam. Muidu kipub ju olema nagu mingi võidujooks, et kes ees, see mees. Kisub kangesti bürokraatia poole. Aga äkki tahetaksegi bürokraatiale ausammast teha?

Mida arvata? Esitaks seda, et kui inimesel on just eespool mainitud arvamus, miks ka mitte. Küll aga pole täide läinud Richard Tammiku poolt Kadri ja Hugo suu läbi avaldatud arvamus, nagu käiks Kadrinas kraaklemine ja võidujooks sammaste nimel. Langenute samba taastamise ja emakeeleausamba loomise mõte tekkisid teineteist sõltumatult, ning ellugi viiakse neid teineteist segamata. Ja ega me saagi kogu oma tänase töö tähelepanu ainult minevikku suunata. Ka uut on vaja luua. Aga miks ei võiks see siis olla sammast meie jaoks kõige tähtsamale — emakeelele? Miks ei võiks see olla just pealinnast ja rajoonikeskusest eemal?

Kuidas aga sammast täpselt välja nägema hakkab, kelle nime sinna jäädvustatakse ja kas üldse jäädvustatakse, selgub juba projekteerimise käigus. Seda

otsustab kunstnik. Küll aga pole liigne kiirustamine ja võidujooks tõesti õigustatud. Nii pole mõtet ka kõiki seni kogutud rahasid kokku panna. Seda ei saagi. Annetaja soov on ju kasutajaile käsuks. Ning igatüüpi olgu ikka vabadus oma rida ajada, sinna annetada, kuhu vajalikuks peab. Kadrina mõlemal sambal on rahva toetus olemas. Nii edasi mingemgi.

Teine emakeeleausamba alane kiri tuli Vaike KALINDILT. Ta tsiteerib samba rajamise mõtte levitamiseks valminud infolehe teksti: «Kadrina kirikumees Heinrich Stahl kirjutas esimese eesti keele õpiku. Kadrina kirikumees Reiner Brocmann kirjutas esimesed eestikeelsed ilmalikud luuletused. Kadrina kirikumees Joachim Gottlieb Schwabe kirjutas esimese eestikeelse loodusluuletuse. Kadrina kirikumees Arnold Friedrich Johann Knüpffer kogus usinalt eesti rahvaluulet, kirjutas töid eesti keelest.»

Vaike Kalind jätkab: «Kadrina kiriku ajalugu ei tunne sellenimelisi kirikumehi. Küll aga töötasid Kadrinas 1633—1638 praost Heinrich Stahl, 1639—1647 praost Reiner Brocmann, 1796—1800 pastor Joachim Gottlieb Schwabe ja 1800—1843 pastor Arnold Friedrich Johann Knüpffer.»

Kirikumees on inimene, kelle ülesandeks on kiriku koristamine, kellalöömine, küünalde süütamine ja kustutamine, kojamehetöö jms. Seda tõendavad ka

1925. ja 1960. aastail väljaantud sõnaraamatud.

Viimases «Õigekeelsussõnaraamat» seisab: «kiriku/mees—vaimulik; kellamees.»

Ei tea, kuidas suhtuda niisugusesse «parandusse». Pigem on see küll eesti keele vaesemaks muutmine kui täiendamine, viies ühise nimetaja alla kaks täiesti erinevat mõistet. Igatahes pole see ebaõnnestunud uuendus vähemalt Kadrina rahva teadvusesse veel jõudnud ja ilmselt ei jõugi.»

Aitäh lahkele abistajale! Jääb vaid tunnista enda kui infolehtede teksti koostaja rumalust ning lubada end parandada.

Pärast 30. augustit on Kultuurifondi laekunud järgmised sihtannetused: T. Mets 3.70, E. Traks 3, «Energia» kolhoosi klubi «Rukkilill» 62, E. Meerja (kirjas E. Neeroja) 3.70, E. Ross 10, Laiuse koguduse liikmed 70, Eesti Teatriklubi 3, Kadrina Kultuurimaja klubi «Kuldne sügis» 50 rbl.

Lisaks õnnestus allakirjutanul koos Kultuurifondi raamatupidajaga üles leida järgmised annetused: Rakvere Lihakombinaadi töötajad 39, Eesti ajakirjanike kokkutulekust osavõtjad 46.61, Reet ja Toivo Tootseni pulmaliised 89, Piret Sade 10, Liivi Heinla ja Helja Kirber 100 rbl. (pool Vilde kolhoosi õpetajapreemiast). Seega on 18. novembri seisuga Kultuurifondi laekunud 3881.06 rubla emakeeleausamba rajamiseks Kadrinasse. Veel on Rakverest Kultuuri-

fondi poole teele läinud järgmised annetused: Kunda 1. Keskkoolilt 43, Uhtna 9-kl. Kooli õpetajailt 19, V. Lehtla honorar 5.55, Paul Kurumets 20, «Öitsengu» perekulubi 41. EÜE keskstaabist saime teada sedagi, et EÜE Virumaa regioon on emakeeleausambale üle kandnud sügisel lubatud 1000 rubla.

3. detsembri «Viru Sõnas» oli kirjas, et Virumaa fondi arvele on laekunud 50 rubla Muuga 9-kl. Kooli õpetajailt. Nüüd tuleks Virumaa fondil see raha Kultuurifondi sihtannetusena üle kanda.

Rakveres peetud eesti keele nädala ajal oli Rakvere Turu platsi äärses hoiukassas kast emakeeleausamba annetuste jaoks. Sinna kogunes üle saja rubla. Vahepeal oli kast majast ära, Virumaa fondile abiks. Nüüdsest on see oma kohal aga tagasi ja jääb lahkeid annetajaid ootama. Et suures kastis ruumi on, siis jääb ka seni kogunenud raha sinna «seemneks» alles. Suur tänu ka hoiukassa rahvale, kes oli nõus annetuskasti oma hoole alla võtma.

On küsitud: miks annetused nii aeglaselt Kultuurifondi jõuavad, miks need vahel kaduma kipuvad?

Rakvere pangast lähevad summad teele iga kuu lõpul. Teist niisama palju või veel enamgi võib aga kuluda kättesaamisteaate avaldamiseni «Sirbis ja Vasaras». Segadused ehk ajutised kadumaminekud on aga enamjaolt

tulnud sellest, et annetused Kultuurifondi on paljude jaoks esimene kokkupuude pangandusega. Siin aga on vajalik ääretu täpsus. Kultuurifondi on tänaseks kogunenud lausa hunnikute viisi õiget sihti otsivaid annetusi.

Pange veel kord tähele: rahaga koos läheb Kultuurifondi teie poolt Rakvere pangas täidetud tšeki väiksem osa. Suur pool jääb Rakverre. Ja nii kandkegi hoolt selle eest, et ka Tallinnasse mineva poole peal oleks väga täpselt (või isegi trükitehede) kirjas see, et annetatakse Kultuurifondile, annetaja nimi ja annetuse siht. Võib kirjutada ka pisikesse tšeki pöördele.

Laupäeval, 17. detsembril saab taas toetada samba rajamise mõtet. Nimelt algab raamatupäeva raames Rakvere 1. Keskkoolis kell 13.30 postkaardioksjon, mille tuludest 50% läheb samba tarvis. Samal päeval on aga Kadrinas raamatute-plaatide, kunstiteoste jms. jõululaat, kus õnnelikud müüjad-ostjad saavad samuti teha annetusi samba tarvis.

Kõige rõõmsam teade aga kõige lõpu. Nimelt teatas maavanem Lembit Kaljuvee, et ta on nõus oma asutuse jõu ja vahenditega toetama samba kavandite konkursi läbiviimist. Konkurssi hakatakse ette valmistama järgmisel sügisel, siis, kui annetuste kogusummagi suurem on. Edu selleks tööks!

Rein SIKK
Honorar Kadrina emakeeleausamba fondi